

פרשת
בהעלותך
תשפ"ד

קורל יעקב

לזכר נשמת אבי הרה"צ ר' יעקב יצחק בן הרה"צ ר' משה מנחם שפינגל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באיטט סייד, נוא יארק

י"ל דכיון שהעם מתאוננים, וחטאו בזה שבקשו בשר, אז ירד משה קצת מגדולתו, והקב"ה צוה לו למנות שבעים זקנים לעוזרו בהנהגת הציבור.

המשך חכמה תי' בדרך חידוש, שיתכן לומר דכאשר הבדיל הקב"ה את בני אהרן ושבט לוי לעבודתו, היו מהאומרים - אחרי אשר אנו רחוקים משלימות - דביקות באלקות, למה נזדכך אותנו בפרישות מבשר ומתאוות הבשרי, כיון שאין לנו שום יתרון מזולתנו, לכן צוה ה' את משה למנות שבעים איש מזקני העם, להיות מעון לשכינתו, והנה כל אחד מישראל אשר שאר רוח לו ומתנהג בפרישות ובהתבודדות ה' ראוי למינוי זה, לכן בודאי הם יבדלו מן התאוות, כי כולם יתאוו להשגחה המופלגה והכבוד האמיתי, והוא ע"פ הגמ' בפסחים (נ') מתוך שלא לשמה בא לשמה.

ביתר ביאור - הנה באותו זמן העם מתאוננים ומתאווים לאכול בשר ודגים, וזה ה' מצד תאוות הרעה, דהא לא חסר להם כלום, וכמ"ש הרמב"ן - שלא ה' להם שום חסרון בדבר, כי ה' להם המן לשובע, והתורה סיפרה במעלות של המן - שטעמו כטעם לשד השמן, ועל כן צוה ה' למשה למנות שבעים איש מזקני העם להיות מנהיגי ישראל, ועי"ז בודאי הרבה מהם יפרשו מתאוות ומהבלי עולם הזה, כדי לזכות למינוי זה להיות ממנהיגי ישראל - וגם בזמנינו מי שיפריש את עצמו מתאוות עולם הזה, ועמל בתורה ועוסק בגמילות חסדים, יזכה לכבוד האמיתי להיות ממנהיגי ישראל!

פעם ביום שישי נכנסו למרן ראש הישיבה ר' אלעזר מנחם שך זצ"ל מקצת מתלמידיו, לדבר בלימוד בסוגיות הנלמדות בישיבה, אח"כ דיבר עמם על חובת ניצול הזמן בימי שישי ושבת, אמר להם כי בימי שישי ושבת יכולים ללמוד ולחזור את שלשת הבבות - ב"ק ב"מ וב"ב, כדאי לכם! שלש מסכתות בלבד, ותיקראו גאוניס - הרי בזמנינו מי שיועד ג' בבות נקרא גאון, ראו נא, אני ניגש לסיפור קידושין ושומע "יעמוד הגאון" ועוד כל מיני גוזמאות שכאלה, ולא עזבם עד שקבלו על עצמם ללמוד בימים אלו את כל הבבות ולחזור עליהם.

זכרתי ימי קדם כשלמדתי אצל מו"ר הגאון ר' שאול ברוס זצ"ל, ר"מ בישיבת בית התלמוד - אחד מתלמידיו התלונן אליו ואמר, שאפילו אם הוא מצליח בתורה, אבל כיון שאינו בא ממשפחה מיוחסת, שבדאי לא יזכה להיות ראש ישיבה, ולומר שיעורים, אמר לו רבינו אל תדאג, אני בטוח אם אתה עמל ויגע בתורה, וועלן זיי קומען צו דיר.

י"ל עוד דבאותו זמן של המתאוננים מדת הדין ה' מקטרג, לכן הקב"ה צוה את משה למנות שבעים איש מזקני ישראל, כדי לעורר רחמים, והוא ע"פ מה שנאמר - שבעים איש, בלשון יחיד, והוא לרמז לו שצריך למנות אנשים כאלו שאינם חושבים על גדולת עצמם, רק עיקר תפקידם הוא להרבות כבוד שמים, ואדם כזה אינו מקנא לחבירו המתנשא לראש ומורה דרך לעם ה', כי מה לו הוא או אחר, שבין כך ובין כך נתרבה כבוד שמים, ולכן כל השבעים נחשבים כאיש אחד, וכבר נודע כי הקב"ה אוהב שלום ואחדות בישראל, וזה מעורר רחמים על ישראל, וכדאיתא במדרש גבי ד' מיניס בלולב, המורה על ד' מדרגות בעם ישראל - אמר הקב"ה יאגדו אלו עם אלו ומזה אני מתעלה, וזהו שנאמר אספה - שיהי' באסיפה אחת - לי - לשמי, דהיינו שנתמנו לשמי, ולא להנאת עצמם כדי להתגדל, וגם נאמר (דברים ל"ג, ה') ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל - פירש רש"י שבהתאספם יחד באגודה אחת, ושלום ביניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

מו"ר מרן הגאון ר' שאול ברוס זצ"ל, קודם שאמר השיעור לתלמידיו, ה' אומר בלחש שיוכה ע"י השיעור להרבות כבוד

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח', ב') פירש רש"י - למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה, אמר לו הקב"ה שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות.

יש לפרש עפ"י הפסוק (משלי כ"ד, ט"ז) כי שבע יפול צדיק וקם - המלבים פי' כי הצדיק הגם שיפול שבע פעמים יקום ע"י עזרת ה'. וי"ל עוד עפ"י דברי הבאר מים חיים (לך לך) הנה כאשר הצדיק לפעמים נופל ממדרגתו, ירידה זו צורך עלי' הוא, ואחר זה הוא עולה למעלה למעלה יותר מכאשר ה' מקודם, והוא דמיון - אחד הרוצה לזרוק דבר למעלה, אז משפיל עצמו ומשפיל ידו למטה לזרוק אח"כ בכח גדול את הדבר למעלה, וכן אדם השלם כשבא לפעמים שנופל ממדרגתו, אז הוא בא עי"ז לעלות מעלה מעלה - וכן אומרים בשם הבעל שם טוב זצ"ל על זה שאמרו (בי"מ נ"ט) אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו, כלומר שיהי' יקר וחשוב בעיניכם השכחה והנפילה ממדרגתכם, כי היכי דתתעתרו עי"ז לבוא למדרגה גדולה.

ב' צ"ע איך שייך לומר על אהרן הכהן דבר כזה שחלשה דעתו, הא נאמר בתהלים (תהלים ק', ב') עבדו את ה' בשמחה, והיינו בכל מצבים. ועוד צ"ע דהא אין כאן סיבה כלל לחלישות דעתו, דהא הטעם שהנשיאים התנדבו קרבנם ה' בשביל שחלשה דעתם שלא התנדבו תחלה במלאכת המשכן, וחסרון זה לא ה' שייך אצל אהרן. וי"ל שודאי אצל אהרן לא שייך מושג כזה של חלישות דעת, אבל כשראה חנוכת הנשיאים ה' הבין שהנשיאים זוכין להביא קרבנם בשביל חלישות דעתם שלא התנדבו למלאכת המשכן, לכן אהרן האט זיך באנוצט מיט דער הרגש של חלישות הדעת, והוא כדי לזכות למצות המנורה.

וי"ל באופן אחר, דעיקר חלישות דעתו לא ה' בשביל שלא הביא קרבן כמוהם, דעל זה ה' לו עצה פשוטה להביא קרבן עכשיו, אלא ה' בשביל שלא השתתף עמהם בחנוכתם, דהיינו באופן הקרבתם, שכולם הביאו קרבן שוה, כאיש אחד בלב אחד, ולא התגאה איש על אחיו, ובודאי כמה חביב לה' בני אדם העושים בזריזות ובחבורה עם הציבור.

וי"ל עוד עפ"י הפסוק (ז', ד') זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו - שלכאורה מלת - ביום, אין לו פירוש, כי הלא בשנים עשר יום הקריבו. וי"ל שלכאורה צ"ע איך אפשר לומר שחנוכת המזבח היתה ע"י הנשיאים, הא כבר היו מחונק ביום הראשון ע"י הקרבן של נחשון בן עמינדב נשיא יהודה. וי"ל דכיון שכולם הקריבו בעצה אחת כאיש אחד בלב אחד, אינו נחשב כ"יב קרבנות, אלא כקרבן אחד שהי' בה י"ב חלקים. ולפ"ז י"ל שאהרן לא ה' יכול להביא קרבן עכשיו לחנוכת המזבח, שכבר נתחנך ע"י קרבן של הנשיאים.

ג) ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (י"א, ט"ז) צ"ע למה צוה הקב"ה את משה רבינו עכשיו לבחור שבעים זקנים להיות מנהיגי הציבור. הנה פירש רש"י - הרי תשובה לתלונתו שאמרת לא אוכל אנכי לבדי, והזקנים הראשונים היכן היו, והלא אף במצרים ישבו עמהם וכי' אלא באש תבערה מתו. האור החיים כתב - שלא אמר אספה לי שבעים זקני ישראל, לרמז למה שאמרו חז"ל שהשבעים זקנים שאסף במצרים נהרגו כולם עם חור, לזה אמר אליו - שיאסוף שבעים אחרים מזקני ישראל.

וי"ל עוד עפ"י דברי חז"ל - כשחטאו ישראל בעגל, אמר הקב"ה למשה לך רד כי שחת עמך - לך רד מגדולתך. דו"י הפנים יפות זצ"ל פירש שכל ישראל הם נחשבים כגוף אחד, וכשירדו ישראל בחטאם מגדולתם, אז גם משה ירד קצת מגדולתו, וכמו שאמרו חז"ל שכל זמן שהי' ישראל נזופין במדבר לא נתייחד הדיבור עם משה. ולפ"ז

שמים. וכך הי' שאין לנו כבוד שמים יותר מזה מלשמוע שיעור של מרן זצ"ל, איך הוא מסביר את דברי רבו הברכת שמואל בעמקות גדולה, ואיך הי' מדייק כל מלה ומלה של רבו, ומחדש מזה חידושים גדולים - כשאמר השיעור - האט ער נישט נאר געזאגט דער ווארט (החידוש) נאר ער האט געלעבט דער ווארט - כשזנדקן אמר אחד למרן זצ"ל, אפשר שבשביל מצב בריאותו, לא יאמר שיעורים כל כך, אמר לו אי אפשר שלא לומר השיעורים - דאס איז מיין חיות, פון דעם לעב איך - בזכות התורה! הי' רגיל לומר דכדי להנצל מנסיונות שהי' לבני תורה באמעריקע, הוא רק ע"י עמלות בתורה, בעמקות הסוגיא, רק ע"י הבנה!

ד) ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (י"א, ט"ז) פירוש רש"י אמר משה כיצד אעשה אברור ו' מכל שבת ושבת, נמצאו שנים יתרים, אברור חמשה חמשה מכל שבת ושבת, נמצאו עשרה חסרים, אברור ששה משבט זה, וחמשה משבט זה, הרנינו מטיל קנאה בין השבטים, מה עשה בירר ששה ששה, והביא שבעים ושנים פיתקין, על שבעים כתב זקן ושנים הניח חלק, בללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו וטלו פתקים, כל מי שעלה בידו זקן אמר כבר קדשך שמים, מי שעלה בידו חלק אמר המקום לא חפץ בך, אני מה אעשה לך.

צ"ע למה אמר ה' למשה לבחור דוקא ע' זקנים, הלא יותר טוב לבחור ע"ב זקנים, ואז הי' יכול ליטול ו' זקנים מכל שבת, ולא הי' צריך לעשות גורל. הרמב"ן תי' כי שבעים אומות הן בשבעים לשון וכו' ושבעים זקנים הוא רמז לישראל שהוא גוי אחד בארץ. הבעל הטורים תי' שהוא כנגד ע' שמות של הקב"ה. התפארת יהונתן תי' שהוא רמז שהתורה נדרשת בע' פנים.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי הזרע שמשון, דבאמת צריך להיות ע"ב זקנים, דהא בחושן הי' י"ב אבנים, ועל כל אחד הי' שש אותיות שבין הכל הם הסוד של הע"ב שמות, אבל סוד הזקנים - סנהדרין הם שבעים, והוא מספר חשוב וכבוד, וכמו שמצינו שבשבעים נפש ירדו אבותינו מצרים, אבל משה הי' על גביהם שהם שבעים ואחד, והקב"ה על משה ועל עולם, ונמצאו שעולים בין הכל שם הגדול של ע"ב, וזהו סוד הפסוק (עומס ז', ז') הנה הי' נצב על חומת א"י, ולכן מספר השבעים קבלו נבואתם ממה שנאצל מרוחו עליהם, שהרי הגדול שבסנהדרין מלמד את כולם, והם כולם טפלים לו, אבל אותם השתים הנשארים - אלדד ומידד א"א שמשה יאציל את רוחו עליהם, שהרי אחד הוא כנגדו שהוא הגדול שבדיינים ואיך יעשה כמותו, והשני הוא נגד השכינה השורה עליהם, ולכן הוצרך שהקב"ה יאציל עליהם, ולפיכך הם היו יותר חשובים מכל השבעים, וכשאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש, היינו שאלו דוקא יהיו נאצלים ממה כמ"ש (י"א, י"ז) ואצלתי מן הרוח אשר עלך ושמתי עליהם, ואין הכי נמי שהי' רוצה שיהיו ע"ב וליתן את רוחו על השנים היתירים, ומשה שלא הי' יודע בודאי אם ישפיע הי' נבואה עליהם, לכן הי' שני פתקין חלק, ואמר לו המקום לא חפץ בך אני מה אעשה לך, כלומר אני אין לי כוח להאציל אלא על שבעים - ולפי"ז מובן שתיכף ומיד נתנבאו מענין מיתות של משה רבינו, שהרי אחד מהם הי' כנגדו, ועוד נתנבאו על ענין גוג ומגוג שאז (זכרי' י"ד, ט) והי' הי' למלך על כל הארץ, ויהי' הי' אחד ושמו אחד, וגוג ומגוג הם שבעים שרי אומות כמנן גוי"ג ומגוי"ג.

וי"ל באופן אחר (בדרך חידוש) הנה מה הי' גורם של השררה דהשבעים זקנים, הוא התלוות של בני ישראל, וכמ"ש (י"א, י"ט"ז) וישמע משה את העם בוכה למשפחתו וגו' ויאמר משה אל ה' וגו' לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני וגו' ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל - פירש רש"י הרי תשובה לתלונתך שאמרת לא אוכל אנכי לבדי. ולפי"ז י"ל שטעם זה הי' אמר למשה לבחור דוקא ע' זקנים ולא ע"ב, כדי שהשררה של אלדד ומידד לא בא בשביל התלוות של בני ישראל, רק בשביל חשיבותם. ביתר ביאור - זה שאלדד ומידד מקבל שרתם - שטעלער, הוא מצד חשיבותם, ולא מצד חסרונם של אחרים.

ה) וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתובים (י"א, כ"ו) צ"ע מהו החילוק בין נבואת אלדד ומידד לנבואת השבעים זקנים - איתא בדעת זקנים - איתמר במדרש רבי תנחומא שלפי שמיעטו עצמן זכו להיות יתרים על הזקנים בה' דברים - א) הזקנים לא ניבאו עד למחר, אבל אלו מתנבאים מה שעתיד להיות לסוף מ' שנה - שנתנבאו משה מת ויהושע מכניס ישראל לארץ. ב) הזקנים לא נכנסו לארץ, והם נכנסו. ג) הזקנים לא נתפרשו שמותן, ואלו נתפרשו שמותן. ד) הזקנים נפסקה מהם נבואתן, והם לא פסקו. ה) הזקנים נבואתן היתה משל משה, והללו היתה משל ה'.

המהרש"א פירש (סנהדרין, י"ז) הנה לגבי כל הנביאים כתיב - ויאצל מן הרוח אשר עליו, שלא היה להם רק אצילות ממה להיות אתו במשא העם, ולא היה עליהם שום קנאה מיהושע בשביל משה, שנבואתם לא היתה רק מאצילות רוחו של משה, אבל באלדד ומידד כתיב - ותנח עליהם הרוח, מאתו יתברך ב"ה, לפי שזכו שיהיו מתנבאים והולכים כמו משה שהיתה נבואתו מאתו יתברך ברוך הוא, ועד"ז קינא יהושע בהם שעושין עצמן כמשה, והשיב משה, המקנא אתה לי - ע"פ מה שאמרו בפרק חלק (סנהדרין, ק"ה) שאין אדם מתקנא בתלמידו, ויליף לה מיהושע, וז"ש המקנא אתה לי, ושאין לי קנאה בך, שהרי אתה תלמידי, כמ"ש בענין משרת משה מבחוריו - ומי יתן כל עם ה' נביאים כמותי, שיהיו מתנבאים והולכים כמו שעשו אלדד ומידד, כי יתן ה' את רוחו עליהם, ולא רוחי שיהיו חשובים כמותי, ולא הייתי מתקנא בהם, שמכל מקום כולם תלמידי, ואין אדם מתקנא בתלמידו.

וי"ל עוד עפ"י דברי הנצי"ב (העמק דבר) ויתנבאו ולא יספו - ולפי הפשט נראה משום שזה כלל גדול שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד כדאיתא בסנהדרין (פ"ט) וא"כ כששני נביאים מתנבאים ענין אחד בע"כ אחד מוסיף על חבירו איזה דבר, והודיע הכתוב שהזקנים הללו נתנבאו מה שאמר משה בשם ה', אבל - ולא יספו - מאומה, אלא הגידו מה שאמר ה' למשה במכוון, והיינו משום שנבואתם לא בא אלא מהאצלת רוח של משה, משא"כ אלדד ומידד התנבאו ענין אחד מה שלא בא תחלה למשה.

הנה נחלקו חז"ל בגמ' ובמדרש על מה היתה נבואתם של אלדד ומידד, אם על מיתת משה ויהושע מכניס לארץ, אם על עסקי השליו, או על עסקי גוג ומגוג, ובתרגום יונתן איתא שאלדד התנבא על מיתת משה, ומידד על השליו, ושניהם על עסקי גוג ומגוג - וזהו כדברינו הנ"ל כששני נביאים מתנבאים ענין אחד, אחד הי' מוסיף על חבירו איזה דבר כמו שהי' נבואת אלדד ומידד.

וישארו שני אנשים במחנה - פעם הגאון ר' אלחנן וסרמאן זצ"ל הי' בווארשא, ופגש שם הגאון ר' ירוחם פישל פערלא זצ"ל מחבר ספר - ספר המצות לרס"ג, והי' נתפעל רב מכחו בתורה, ואמר לרבו החפץ חיים זצ"ל שזה דבר פלא שהגאון הנ"ל כתב ספר נפלאה על ספר המצות בכמות ואיכות כמו המנחת חינוך, ולא הי' מן המפורסמים בעולם התורה, השיב לו החפץ חיים - אשרי לו!

וכדאי להזכיר שרבי ירוחם פישל זצ"ל עסק בכתבית ספר המצות לרס"ג כמעט ארבעים שנה, ועל ארבע עשרה שנה מתוכם מסופר שלא יצא מפתח ביתו, ולא ראה את אור השמש, את ארוחותיו אשתו הי' מעבירה לו דרך פתח צר בחלון, ודרך חלון ביתו הי' שומע קדיש וקדושה מבית הכנסת, כשיצא החיבור לאור היתה הפתעה רבת בבורשה התורנית, שכן הציבור לא הכירו כתלמיד חכם בעל שיעור קומה שכזה, וגם אורך הפירוש ביחס למתפרש היה מדהים - הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל אמר למקורביו על חיבור זה - היו יודע לכם שבלי יגיעה של ארבעים שנה רצופות ושקידה בלתי פוסקת אין בכוח אנוש לחבר יצירה כזאת.

הנה בהקדמה לספרו כתב - והי' בהיותי הוגה ברוחי הקשה, תפוש ברוב סרעפי בקרבי, מדוע ועל מה עשה לי ה' ככה להציב שטנה על דרכי (שהי' אז מלחמה גדולה, והי' חדרת מות ממש, וקשה לו לכתוב את ספרו) ומחשבתי תמעול בי מעל, ואשוב ואתבונן במאמרים (סנהדרין, כ"ו) אם עוסקין לשמה אינה מועלת שנאמר רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, עצה שיש בה דבר ה' היא תקום לעולם, ותהי זאת נחמתי, כי יודע כל שער עמי כי לא למען בצוע כסף הגיתי בפעלי, גם לא ברדפי אחר הכבוד שמתי עליו לילות כימים, כי מודעת זאת כי בדורנו חכמי תורה לא כבוד ינחלו, הלאוי בוז וקלון לא תהי' מנת כוסם!

ומי יתן כל עם ה' נביאים - פעם דיבר מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל אודות גדול אחד, ואמר - א גדול בישראל איז ער, א מנהיג ישראל איז ער, אפילו מען האלט נישט זיין יעדע שיטה - אפילו אינו מסכימים לכל שיטותיו. (שמעתי מאחי הרב גרשון שפיגעל שליט"א)